

Svenskt bistånd till skatteparadis

Hur Tanzania förlorar skatteintäkter på Swedfunds investering

Innehållsförteckning

Inledning	s.3
Svenskt bistånd till skatteparadis	s.4
Tanzania behöver skatteintäkter	s.4
Swedfunds investering i Tanzania	s.6
Avtalet som lurar Tanzania på skatteintäkter	s.7
Vad Tanzania förlorar på att PanAfrica Energy finns i skatteparadisen	s.8
Norska regeringens reaktion mot skatteflykt	s.8
Swedfund och uppdraget att bekämpa fattigdom	s.8
Swedfunds fondinvesteringar	s.10
Andra exempel på investeringar i skatteparadis	s.12
Vad är ett skatteparadis?	s.12
Metoder för skattesmitning	s.14
Kvinnors rättigheter	s.14

ActionAid är en internationell hjälporganisation som i mer än 35 år har bekämpat fattigdom och orättvisa.

I alla projekt och kampanjer har vi alltid störst fokus på att stödja fattiga och utsatta **kvinnor och flickor** eftersom vi vet att jämställdhet och rättigheter är nyckeln till framgång i kampen mot fattigdom. ActionAid arbetar alltid i nära relation till de fattiga för att tillsammans med dem hitta vägar ut ur fattigdomen.

Vårt arbete når idag över 13 miljoner människor i 40 länder. I maj 2006 öppnade ActionAid ett kontor i Sverige.

Inledning

Statliga Swedfunds investeringar av biståndspengar har gått till att bygga upp företag som använder sig av avancerad skatteplanering, bland annat genom att utnyttja skatteparadis. En investering har resulterat i ett energiföretag som utvinner och säljer fossilgas i Tanzania och som har fört ut stora skattefria vinster ur landet till skatteparadis. Konsekvensen är att Tanzania inte får in skatt för de vinster landets fossilgas genererar. Det är ett tydligt exempel på att Swedfund glömt bort sitt uppdrag – att bekämpa fattigdom genom hållbar ekonomisk tillväxt. Genom att investera biståndspengar i fonder i skatteparadis, ett indirekt ägande, har man gett upp sina möjligheter att påverka och utvärdera hur pengarna används. Samtidigt stödjer Swedfund verksamhet som går ut på att undvika att betala skatt i fattiga länder och skatteparadis som ofta är kopplade till korrupktion och skattefusk.

Det statliga riskkapitalbolaget Swedfunds uppdrag är att investera svenska biståndspengar i utvecklingsländer. Det är skattepengar som är öronmärkta för fattigdomsbekämpning och som inte ska användas till något annat. Investeringarna ska enligt uppdraget vara lönsamma men i dagsläget genereras en del av vinsterna genom att man helt enkelt undviker att betala skatt i utvecklingsländer. Skatteintäkter som skulle behövas för en hållbar ekonomisk utveckling och effektiv fattigdomsbekämpning.

Riksrevisionen riktade år 2009 skarp kritik mot Swedfund för att biståndspengar investerats via fonder i skatteparadis. Efter kritiken satte regeringen ett tillfälligt stopp för Swedfund att investera i fonder. Utrikesdepartementet utreder fortfarande om förbudet ska bli permanent eller inte. Samtidigt argumenterar Swedfund för att få fortsätta att investera i fonder baserade i skatteparadis. Kritiken till trots har regeringen fortsatt högt förtroende för Swedfund som fått ökade anslag sedan regeringsskiftet 2006.

Regeringen motiverar det ökade fokuset på näringslivets roll inom biståndet bland annat med de skatteintäkter det genererar. Regeringen har också en ambition att öka transparensen och öppenheten inom biståndet. Mot den här bakgrunden är det mycket anmärkningsvärt att problemen med skatteflykt inom den kommersiella sektorn inte getts mer politisk uppmärksamhet. Att regeringen dessutom kanaliserar biståndsmedel på ett sätt som gör att utvecklingsländer förlorar skatteintäkter är helt oacceptabelt.

ActionAid kräver att Swedfund slutar investera biståndspengar via skatteparadis eller i bolag som utnyttjar skatteparadis för skatteplanering. Kraven på rapportering och öppenhet måste skärpas. Det måste bli möjligt att se om investeringarna har bidragit till skatteintäkter i mottagarlandet och att skattesmitning inte förekommer i de företag Swedfund investerar i. Regeringen måste kräva att Swedfund ställer krav på företagen man samarbetar med att inte bedriva skatteplanering på fattiga länders bekostnad.

ActionAid vill att Sveriges regering:

- slutar investera biståndspengar via skatteparadis eller i företag som utnyttjar skatteparadis
- föregår med gott exempel genom att granska och ställa krav på samarbetspartners att inte utnyttja skatteregler på bekostnad av skatteintäkter i utvecklingsländer
- ökar transparensen och skärper rapporteringen kring hur svenska investeringar inom biståndet bidrar till skatteintäkter i mottagarlandet

Svenskt bistånd till skatteparadis

I den här rapporten berättar ActionAid om vilka som berövas sina grundläggande rättigheter när bistånd inte hamnar där det ska. Vi berättar också historien om när Swedfund finansierade ett projekt som mer gick ut på att göra vinst på Tanzanias fossilgasfyndigheter än att bidra till Tanzanias utveckling. Vi förklarar också vad skatteparadis är och varför ActionAid – i likhet med OECD, FN och IMF – anser att de måste bekämpas. Dessutom uppmanar vi Sverige att lära av den norska regeringen som går i spetsen i kampen mot skatteflykt från utvecklingsländer.

Tanzania behöver skatteintäkter

Tanzania är ett av världens fattigaste länder, en tredjedel av befolkningen lever under fattigdomsgränsen. Enbart på grund av att 80 procent lever som självförsörjande jordbrukare kan svälten hållas på avstånd. Tanzania har en skriande brist på läkare. Sjukvården är avgiftsbelagd och otillgänglig för många. Vägnätet är uselt och delar av landet är avskärmat under regnperioderna. Både läkarbristen och vägnätet är problem som regeringen tar på allvar, men det saknas resurser att genomföra de förändringar som behövs. Satsningar på vägnät och sjukvård skulle leda till stora förbättringar för befolkningen, inte minst för landets kvinnor som nu ofta tvingas föda barn utan hjälp av mödravård eftersom de inte ens kan ta sig till sjukhuset. Tanzania har en liten skattebas och är därmed sårbar för skatteflykt. Dessutom lyckas många företag förhandla sig till förmånliga skatterabatter och till det kommer problematiken kring korrupktion. I dag finansieras nästan hälften av stadsbudgeten via bistånd från andra länder.

I byn Kiharaka, bara fyra mil från Tanzanias största stad och tillika ekonomiska centrum Dar Es Salaam, finns inga grundläggande samhällsfunktioner. Det företag som Swedfund finansierade utvinnet fossilgas och levererar den till ett kraftverk i Dar Es Salaam, men inte ens i en så centralt placerad by som Kiharaka finns elektricitet. Vatten måste bäras långt och för att komma till sjukhuset måste man färdas tolv kilometer på en lerig väg som är obrukbar när regnen kommer. Även under den torra säsongen krävs en fyrhjulsdriven jeep för att ta sig fram på vägen, som är full av gropar och sprickor.

Kvinnorna i byn upplever många svårigheter, till exempel när de är gravida. Särskilt jobbigt är det att det inte finns något apotek i byn. För kvinnornas skull menar byrådet att byn först och främst behöver en väg, i andra hand behövs ett apotek. Vägen skulle ge kvinnorna tillgång till sjukvård, men den skulle också innebära att kvinnorna skulle kunna transportera varor som de kan sälja på marknaden.

Halima Rashidi Matola är 43 år och medlem i byrådet. - Vi försöker få ett apotek till byn, men andra säger att de skulle utnyttja apoteket 12 kilometer bort om det bara fanns än väg dit. Jag vill ha både och, både apotek och väg, säger Halima Rashidi Matola.

Hon skjutsades på en pakethållare när hon skulle till sjukhuset, det var mycket plågsamt på den skumpiga vägen och hon fick även vada över en flod. När hon kom fram till sjukhuset var hon mycket medtagen och barnmorskan konstaterade att moderkakan redan hade lossnat från livmodern.

Halima Rashadi Matola och Amena Shamadi från Kiharaka bredvid floden Mpiji i Tanzania. Under regnperioden är det omöjligt för människorna i byn att ta sig över floden och komma till sjukhuset på andra sidan.

Swedfunds investering i Tanzania – ett exempel på kontraproduktiv fattigdomsbekämpning

De senaste åren har den svenska regeringen haft en uttalad ambition att stärka näringslivets roll i utvecklingssamarbetet. Swedfund ska på uppdrag av regeringen investera biståndspengar i företag som verkar i utvecklingsländer. Syftet är att få igång den privata sektorn och ge en ökad tillväxt som kan leda till utveckling i länderna. Swedfund ägs helt av svenska staten och verksamheten styrs via regleringsbrev från regeringen. Swedfund har fått kraftigt ökade anslag de senaste åren och får en allt större roll i Sveriges utvecklingspolitik.

Regeringen har också haft ett tydligt fokus på att göra biståndet mer effektivt. Särskilt starkt reagerar man mot korruption i utvecklingsländer. Men den skatteflykt som sker inom den kommersiella sektorn uppmärksammas ytterst lite i den samlade övergripande svenska utvecklingspolitiken. År 2010 nämns problematiken med skatteflykt för första gången i Sveriges politik för global utveckling (PGU).

År 2000 gick Swedfund in i den Mauritiusbaserade fonden Emerging Capital Partners (ECP) AfricaFund 1 med ett löfte om en investering om 90 miljoner kronor. ECP använde fondens pengar för att bland annat starta upp det nya bolaget PanAfrica Energy.

PanAfrica Energy startades efter en förhandling mellan ECP, det Jerseybaserade bolaget PanOcean och det på Caymanöarna baserade RMB Resources. Mauritius, Jersey och Caymanöarna har klassats av OECD och IMF som skatteparadis, eller "offshore-ekonomier". De tre parterna startade ett nytt bolag, PanAfrica Energy, vars verksamhet bestod i att utvinna olja i Gabon och prospektering efter fossilgas i Tanzania. ECP investerade nästan 200 miljoner kronor i PanAfrica Energy som registrerades i Mauritius år 2001.

Vid det här laget hade alltså PanAfrica Energy ännu inte börjat utvinna fossilgas i Tanzania utan låg i en prospekterings- och förhandlingsfas som tidigare hade ägts helt av PanOcean. Det bolag som skötte prospekteringen var registrerat på Jersey och så fick det förbli även i den nya ägarformen.

Två år senare, i juni 2003, sålde ECP tillbaka sin andel till PanOcean och Swedfund gick därmed ur som ägare. Strax efteråt såldes verksamheten i Gabon och VD:n och koncernchefen i PanOcean blev ensam ägare till PanAfrica Energy

och verksamheten i Tanzania. PanAfricaEnergy¹, som startades med hjälp av Swedfunds kapital, fick därmed ett nytt moderbolag som registrerades i ytterligare ett skatteparadis, på Brittiska Jungfruöarna. Så ser bolagsstrukturen ut än idag. All gasutvinning och försäljning sker i Tanzania, men största delen av företagets kapital och värde finns i skatteparadis.

PanAfrica Energys kommunikationsansvarige Nigel Friend berättar att det är skatteplanering som motiverar registreringen på Brittiska Jungfruöarna. Han skriver i ett mejl till ActionAid att bolagsstrukturen är införd på grund av skatteeffektivitet och att alla dokument och konton sköts från Dar Es Salaam i Tanzania. PanAfrica Energys bolag i skatteparadisen är pappersprodukter. Där har företaget en postbox som töms av ett annat företag som enligt sin hemsida har som företagsidé att vidarebefordra post, telefonsamtal och mejl.

När fonden som Swedfund investerade i, ECP, gick ur som ägare i PanAfrica Energy gjorde Swedfund en vinst på 1,4 gånger pengarna de investerade i affären. Vinsten betalades ut från Jerseybaserade PanOcean och beskattades inte i varken Gabon eller i Tanzania.

Trots att ECP deltog i beslutet om att använda skatteparadis som en del av PanAfrica Energys bolagsstruktur och inte på något sätt agerade för att utvinningen i Tanzania skulle skötas av ett tanzaniskt bolag har Swedfund fortsatt att investera i fonden sedan PanAfrica-affären.

Avtalet som lurar Tanzania på skatteintäkter

PanAfrica Energy har dessutom kommit undan alla skattekostnader i Tanzania på de vinster företaget gjort på landets gasfyndigheter. Det beror på ett 25-årigt avtal som PanAfrica Energy har med den tanzaniska staten, via det statliga energibolaget Tanzanian Petroleum Development Corporation (TPDC). Avtalet är mycket föredelaktigt för PanAfrica Energy.

PanAfrica Energy sköter gasutvinningen både åt sig självt och åt det statliga energibolaget som äger fossilgasfyndigheterna. Enligt avtalet ska mellan 45 och 75 procent av gasen levereras till TPDC som i gengäld ger 75 procent av sina intäkter till PanAfrica Energy. Därmed får PanAfrica Energy mellan 81 och 89 procent av alla intäkter från gasfältet på Songo Songo.

Förutom att PanAfrica Energy får majoriteten av intäkterna så har det statliga energibolaget lovat att stå för PanAfrica Energys inkomstskatt. Enligt tanzanisk lag ska företaget betala 30 procent av sin vinst i skatt, men PanAfrica Energy slipper undan skatten som istället betalas av TPDC.

PanAfrica Energy kan bli skyldiga att betala en extra bolagsskatt, när deras vinster kommer upp i en viss nivå. Den extra bolagsskatten på ytterligare 25 procent blir aktuell när de fått tillbaka sina investeringar plus en årlig 25-procentig avkastning. Hittills har vinsten inte varit i närheten av den nivån och PanAfrica Energy har kunnat spara utrymme för att ta ut skattefria vinster i framtiden. Med den här utvecklingen är det tveksamt om de över huvud taget kommer behöva betala bolagsskatt innan avtalet går ut år 2026.

År 2009 hade PanAfrica Energy en vinst på nästan 50 miljoner kronor, som skattefritt har förts över direkt till skalbolagens konton på Jersey och Brittiska Jungfru-öarna. Sedan gasutvinningen startade år 2004 har PanAfrica Energy fört ut vinster för över 100 miljoner kronor från Tanzania utan att betala skatt. Anläggningen är ny och bolaget räknar med en ordentlig produktionsökning de närmsta åren. Ju större produktionen är, desto större del av vinsten tillfaller PanAfrica Energy och förs därmed ut ur Tanzania.

PanAfrica Energy har hittills sluppit undan skatter motsvarande minst 65 miljoner kronor, och mer ser det ut att bli².

ActionAid lät en expert på området, Guttorm Schjelderup, professor i ekonomi på Norges Handelshögskola och ordförande i den norska regeringstillsatta kommittén om kapitalflykt från fattiga länder, titta igenom avtalet. Så här kommenterade han:

– Avtalet är ganska speciellt och mycket fördelaktigt för företaget. I västvärlden skulle vi inte acceptera ett sådant avtal eftersom det inte ger några intäkter. I Norge skulle vi inte ha accepterat avtalet enligt den norska oljelagstiftningen. Avtalet innebär att den naturresurs som Tanzania har inte ger något i form av uppbyggnad av en offentlig infrastruktur och fungerande institutioner. Därför bidrar avtalet till att ett fattigt land med stort behov av intäkter inte får något i gengäld för sina resurser. Det är inte god utvecklingspolitik att investera i sådana företag.

Tanzanias behov av elektricitet och andra energiformer är enormt, men det saknas skattepengar för att bygga ut elnät. Utvecklingsfördelarna med PanAfricas verksamhet äts på så vis upp av bristen på offentliga medel. Trots att Tanzania har 43 miljoner invånare så kommer 70 procent av alla skatteinkomster från endast 286 företag. Det gör Tanzania extra sårbart för företags skatteflykt. Tanzaniska staten får enbart in 12 procent av landets BNP i skatter, i Sverige är motsvarande siffra 48 procent.

Att stoppa kapital- och skatteflykt från utvecklingsländer är ett globalt ansvar. Det kräver internationellt samarbete och är inget som enskilda länder kan lösa på egen hand.

"Om företag och individer tar sitt ansvar och betalar de skatter de borde och vi lyckas komma tillrätta med korruptionen, har Tanzania råd att själva bekosta sin fattigdomsbekämpning utan län från andra länder." Albert Jirwaga, ActionAid Tanzania.

Vad Tanzania förlorar på att PanAfrica Energy finns i skatteparadisen

Eftersom PanAfrica Energy är registrerat på Brittiska Jungfruöarna och i Jersey räknas alla deras investeringar i Tanzania som utländska, vilket varit centralt i förutsättningarna att förhandla till sig det fördelaktiga avtalet med det statliga energibolaget. Hade ECP istället investerat direkt i ett tanzaniskt bolag, eller via en fond baserad i Tanzania, skulle utgångsläget ha varit ett annat. PanAfrica Energy lyckas genom sin bolagsstruktur även undkomma skatter i nästa led. När pengarna väl befinner sig i ett skatteparadis slipper företaget skatta på löner, ersättningar och utdelningar. Medan Songo Songo töms på gas kan PanAfrica Energy föra över hundratals miljoner till skatteparadisen. Både utvinningen och försäljningen sker i Tanzania, ändå försvinner vinsterna ut ur landet.

Utöver vinsten plockar PanAfrica Energy ut pengar ur Tanzania för administration, ersättningar till styrelsen och optionsprogram. Under 2009 handlade det om tiotals miljoner. Hade de betalats ut direkt från Tanzania hade förmånstagarna kunnat beskattas.

Norska regeringens reaktion mot skatteflykt

Till skillnad från i Sverige är problemet med skatteparadis och kapitalflykt från utvecklingsländerna ett flitigt diskuterat ämne i Norge. År 2008 tillsatte den norska regeringen en kommitté som studerade hur skatteparadisen fungerar och hur de påverkar de fattiga ländernas ekonomi. Kommittén leddes av ekonomiprofessorn Guttorm Schjelderup och medverkade i arbetet gjorde även bland andra den norsk-franska juristen Eva Joly. Kommitténs slutsats var att det behövs kraftiga åtgärder från Norges och det internationella samfundets sida, på många plan och samtidigt. Kritiken mot Swedfunds motsvarighet Norfund och deras investeringar via skatteparadis var hård.

Norges biståndminister Erik Solheim sa i samband med att han mottog betänkandet i juni 2009:
– Vi kan inte låta Norfund investera norska biståndsmedel via skatteparadis samtidigt som vi vill bekämpa skatteparadisen.

Kommittén kom med en rad förslag som gick ut på att den norska motsvarigheten till Swedfund – Norfund – skulle lägga om kursen för sitt agerande. Kommittén föreslog att Norfund inom tre år helt skulle sluta att investera via skatteparadis. Kommittén ville även ha bättre rapportering om vilka skatteintäkter i mottagarländer som investeringen leder till. Kommittén ansåg också att en del av biståndspolitikerna ska användas för att stötta utvecklingsländerna med att bygga

upp fungerande skattemyndigheter och för att hjälpa dem med att skriva bättre avtal med multinationella företag. Norska UD planerar också att starta arbetsgrupper för en internationell konvention som ska bekämpa den skatteflykt som sker via skatteparadisen. Målet är också att få upp frågan på dagordningen hos Världsbanken och Afrikanska utvecklingsbanken.

Norge ska ställa krav på att de skatteavtal som skrivs mellan länder bygger på att skatt betalas där verksamheten sker, inte som idag där den person som äger kapitalet bor. I dagsläget stjälper skatteavtalen mer än de hjälper utvecklingsländer som vill öka sina skatteinkomster.

Frontpersoner och de som hjälper andra att flytta sina pengar till skatteparadis ska registreras. Kommittén föreslår att ett nytt register ska inrättas i samarbete med bolagsverket. Några av förslagen har redan blivit verklighet och diskussionen fortsätter med både finansminister och biståndminister involverade. Norge har drivit frågan i såväl FN som Världsbanken. Man är också ledande inom det internationella nätverket Task Force on Illicit Financial Flows som består av organisationer och regeringar från både givar- och mottagarländer. Den svenska regeringen är inte med i nätverket. Norska regeringen försöker få med sig den svenska regeringen i ett samarbete mot kapitalflykt och har haft upprepad kontakt men enligt Harald Tollan, rådgivare till den norska regeringen, går det trögt.

– Sverige har uppenbarligen hittills inte identifierat olagliga finansiella flöden och skatteparadisfrågor som prioriterade områden. Vi vill ha med Sverige i detta arbete. I enlighet med traditionerna i det nordiska samarbetet och våra politiska system – öppenhet, global styrning/reglering, rättvisa/jämlikhet – bör vi kunna finna en gemensam grund här.

Swedfund och uppdraget att bekämpa fattigdom

Swedfund är ett svenskt, statligt riskkapitalbolag vars uppdrag är att investera i utvecklingsländer och Östeuropa för att öka tillväxten i dessa länder. Fonden tilldelas pengar ur biståndsbudgeten och ska enligt direktiven generera en vinst. Swedfund startades 1979 och ägs till 100 procent av svenska staten. Sedan regeringsskiftet 2006 har Swedfund fått kraftigt ökade anslag. Mellan 2007 och 2010 fick Swedfund 1,4 miljarder kronor ur biståndsbudgeten, 2011 får Swedfund 250 miljoner.

När Riksrevisionen presenterade sin granskning av Swedfund i maj 2009 kritiserade man bolaget för att ställa lönsamhet framför utvecklingseffekter när man beslutade om investeringar. Riksrevisionen påpekade även stora brister i Swedfunds interna uppföljningar och redovisningar av vilken utveckling investeringarna lett till. Det saknades mätbara mål och utvärderingarna ansågs alltför övergripande varför effek-

terna på lokal nivå som till exempel arbetsförhållanden, antal anställda och miljöpåverkan missades. Riksrevisionen kritiserade även Swedfund för att inte redovisa hur jämställdheten påverkas av investeringarna. Först år 2008 ställde regeringen krav på offentlig redovisning av hur verksamheten leder till utveckling och förtydligade att målen i Sveriges politik för global utveckling (PGU) gäller även för Swedfund. Rapporteringen har också blivit något bättre på senare år, enligt Riksrevisionen.

Swedfund bedriver inget aktivt arbete för att förhindra att bolag de investerar i ägnar sig åt aggressiv skatteplanering. Så här svarar Swedfunds kommunikationschef Maria Lannér på frågan hur Swedfund arbetar för att förhindra kapitalflykt - Swedfund följer tillämplig svensk och lokal lag på området samt gällande bilaterala dubbelbeskattningsavtal och det förväntas våra partners också göra”.

När ActionAid inför denna rapport intervjuat personal på Swedfund har de starkt ifrågasatt varför de ska svara på frågor kring sitt arbete mot kapitalflykt, de har argumenterat för att det inte är deras ansvar. Detta trots att projektens bidrag till skatteintäkter särskilt lyfts upp av Swedfund. På sin hemsida skriver Swedfund att “företagen fyller flera centrala funktioner i ett utvecklingsland” bland annat att “de och deras anställda betalar skatt som kan användas för att utveckla landet.”

Swedfunds fondinvesteringar

Majoriteten av de fonder Swedfund har investerat i har sitt säte i skatteparadis. Mauritiusbaserade Emerging Capital Partners (ECP) är den fondförvaltare hos vilken Swedfund placerat mest pengar. År 2008 investerade Swedfund över 100 miljoner kronor i en ny fond som förvaltas av ECP. Enligt Swedfund är fonderna ett bra sätt att nå små och medelstora företag i fattiga länder. Ett annat skäl som anges för att investera via fonder är att Swedfund sprider de egna ekonomiska riskerna.

Riksrevisionen är extra hård i sin kritik just av investeringar via fonder och skriver att det är omöjligt att säga om dessa investeringar leder till utveckling eller inte. Det indirekta ägandet innebär att Swedfund inte kan påverka eller utvärdera företagets verksamhet. Revisorerna ser problem i att ett statligt bolag vars uppgift är att gynna utveckling investerar via skatteparadis som är hemvist för korruption och annan kriminalitet. Kritiken handlar också om att Swedfund troligtvis ökar sin vinst genom att undkomma skatt i utvecklingsländer.

Riksrevisionen skriver ”I aktgranskningen har dock framkommit att även skattemässiga skäl har motiverat investeringar i fonder med säten i regioner och länder som av OECD benämns som tax havens.”

Efter Riksrevisionens granskning har regeringen satt ett tillfälligt stopp för Swedfund att nyinvestera i alla typer av fonder i väntan på en översyn. Det är utrikesdepartementet som ansvarar för översynen och enligt tjänstemännen där borde det ha kommit ett besked i början av 2011, men än har inga förslag presenterats.

Swedfund har efter regeringens skärpning av direktiven anammat en ny metod för bedömning och utvärdering av utvecklings-effekterna av sina investeringar. Nu tas de skatter som bolagen betalar i respektive utvecklingsland med i bedömningen. Tyvärr redovisar Swedfund bara hela bolagens skatteinbetalningar och inte hur stor Swedfunds investering i företaget varit. Även i de fall där Swedfunds investering bara varit några promille i ett stort bolag redovisas hela bolagets skatteinbetalningar.

De bolag som Swedfund har investerat i via fonder betalade 1,2 miljarder kronor i skatt. För de bolag där Swedfund investerat direkt utan omvägen via en fond är redovisningen bättre, där redovisas även företagets skatter i proportion till deras vinst. Men samma problem finns här: Swedfunds andel redovisas inte.

Att bolagen betalar skatt och att Swedfund begär in uppgifter är bra, men för att utvärdera förekomsten av kapitalflykt krävs mer detaljerade rapporter. Skatteplanering går ut på att inte redovisa några vinster i de länder där skatten ska betalas, vilket gör uppgiften om den totala vinstskatten relativt intetsägande. Företag som utvinna olja, gas eller mineraler kan, beroende på hur avtalet ser ut, ha höga skattesatser som betalning för naturresurserna vilket gör procent och exakta summor till ett trubbigt mätinstrument. För utomstående redovisas uppgifterna bara uppdelade på region för hela Swedfunds portfölj, vilket gör det omöjligt att dra någon slutsats om hur rimlig skatten är i förhållande till företagets verksamhet.

Swedfund nämner inte problemet med kapitalflykt och skatteplanering varken i sina mål eller i sina rapporter och redovisar inte hur stor del av företagets omsättning i ett land som oskattat försvinner utomlands eller om företagen använder sig av skatteparadis.

Swedfund har inte velat svara på några frågor om enskilda bolag när ActionAid kontaktat dem. Trots upprepade försök har företagets anställda hänvisat vidare till bolagen själva eller till fondförvaltarna. ActionAid har inte fått ta del av beslutsunderlag, utvärderingar eller uppföljningar av de enskilda investeringarna. Swedfund har mycket arbete kvar att göra för att uppnå biståndsministerns mål om öppenhet och transparens inom biståndet.

Studenter på Sanzale grundskola i Bagamoyo i Tanzania. De 65 miljoner kronor i skattekostnader som PanAfrica Energy har undkommit sedan 2004 skulle räcka till att låta 175 000 barn gå i skolan i ett år.

Andra exempel på investeringar i skatteparadis

Swedfund har gjort flera investeringar i bolag som använder sig av skatteparadis. All Africa Airways är ett Mauritius-baserat bolag som det är mycket svårt att hitta information om. Varken Swedfund eller ECP ger mer information om bolaget än att man har investerat i det. En sökning på internet ger inga säkra träffar och eftersom företaget är registrerat i skatteparadiset Mauritius är det svårt att få ut information från myndigheterna där. Det ActionAid kunnat få reda på är att Swedfund investerade i bolaget via en av ECP:s fonder år 2001. Uppgifter tyder på att det är ett holdingbolag som Air France använder för att äga delar av Air Ivoire, Elfenbenskustens flygbolag.

Mineral Deposits är ett gruvföretag som främst bryter guld och utvinner mineraler ur sand i Senegal. Företaget har en guldgruva i Senegal nära gränsen till Mali och ett sandprojekt längs kusten norr om Dakar. Huvudkontoret ligger i Australien men dotterbolagen i Senegal och Indien ägs via holdingbolag på Mauritius. Företaget är listat i Australien och Kanada och har en omsättning på över en miljard kronor. Swedfund investerade i företaget via ECP år 2007 och har i början av 2011 fortfarande kvar investeringen.

Vad är ett skatteparadis?

Ett skatteparadis är ett land som har som affärsidé att erbjuda låg eller ingen skatt och hög sekretess för utländska bolag. Skatteparadiset får intäkter genom att sälja finansiella tjänster och ta ut olika former av registreringsavgifter från de utländska bolagen. Skatteparadisen har ofta olika regler och skattesatser för inhemska bolag och för utländska.

Meningarna är delade om vilka länder som ska klassas som skatteparadis, eller offshore-ekonomier som de också kallas. Men de flesta bedömare är eniga om ett antal länder, och de vi kallar skatteparadis i den här rapporten är sådana länder.

Skatteparadisen är ofta önationer som Mauritius i Indiska oceanen något söder om Tanzania eller självstyrande territorier som Brittiska Jungfruöarna i Karibien och Jersey i Brittiska kanalen nära den franska kusten, men även större länder eller delar av länder räknas till skatteparadisen, däribland Hong Kong och Schweiz.

Investeringar i skatteparadis leder till minskade skatteintäkter för alla länder, men de negativa konsekvenserna blir störst för utvecklingsländerna. Det är de fattigaste länderna som har störst behov av skatteintäkter för att kunna bekämpa fattigdom och bygga upp fungerande samhällen. Många invånare saknar utbildning, transporter, sjukvård och andra grundläggande funktioner som i den rikare världen i stor utsträckning betalas

med skattepengar. En stark offentlig sektor är viktigast för de mest utsatta, för kvinnor och flickor. De låga skatteintäkterna i många fattiga länder gör invånarna extremt beroende av bistånd och minskar därmed både individers och nationers självbestämmande.

Samtidigt har de fattigaste länderna sämre möjligheter än andra att stoppa kapitalflödet från det egna landet till skatteparadisen. Skatteparadisen lockar till sig investerare bland annat genom att göra det väldigt svårt för andra länders skattemyndigheter att få ut information om företag som registrerat sig i skatteparadiset. Ett exempel på detta är att myndigheter i skatteparadis sällan lagrar information om företag som är registrerade där och därmed ser till att det helt enkelt inte finns information att lämna ut. Det finns fall där västländer försökt få ut information om misstänkt skatteflykt från skatteparadis och där förundersökningar och rättegångar tagit år och enorma resurser i anspråk. Länder som har små resurser och svaga myndigheter har mycket liten möjlighet att ifrågasätta vad företag och privatpersoner gör i skatteparadisen. När myndigheterna inte kan granska är det riskfritt att smussla undan pengar.

I låginkomstländer finns det färre företag och personer att ta ut skatt av, samtidigt som skattesmitningen är mer utbredd. De flesta invånare tjänar för lite för att vara skattepliktiga och det finns färre stora företag. De här länderna är, till skillnad från länder med större ekonomier, mer beroende av att beskatta kapital från de utländska bolag som verkar innanför deras gränser. Incitamenten för utländska företag att utnyttja skatteparadis är starkare och konsekvenserna per skattebetalare som försvinner utomlands större.

Företag som har konton i ett skatteparadis kan med liten risk för upptäckt föra över pengar till en korrupt politiker eller tjänsteman, som i sin tur tryggt kan ha pengarna kvar i skatteparadiset. Skatteparadisens verksamhet leder till att fattiga länders myndigheter fortsätter att vara svaga eftersom den bidrar till ökad kapitalflykt och korruption som dränerar fattiga länders statskassor. Samtidigt vet man att få saker är så effektiva för att minska fattigdom och öka levnadsstandarden som starka, välfungerande, icke korrupta institutioner. För de företag som vill agera lagligt innebär svaga institutioner krångel, osäkerhet och ökade kostnader.

Länder som är rika på naturresurser har generellt sett haft en sämre tillväxt de senaste 40 åren än de utan sådana tillgångar - det här fenomenet kallas the Paradox of Plenty. Skatteparadisens existens och den korruption de möjliggör bedöms vara en betydande orsak. Utvinning av naturresurser som olja, gas och metaller kantas ofta av korruption och det är stora värden som hanteras av få personer. Skatteparadisen används för att tvätta svarta pengar och dölja kriminalitet. Det är därför extra viktigt att vara uppmärksam på den här typen av korruption när det gäller företag som sysslar med råvaruutvinning.

Vanliga argument för att investera via skatteparadis är att det är nödvändigt för att det överhuvudtaget ska investeras i vissa regioner, att det leder till tillväxt, skatteinkomster och på sikt får igång ekonomierna. Men de här argumenten är ifrågasatta. Forskningen på området är fortfarande ny men mycket pekar på motsatsen, att skatteparadis leder till

minskad tillväxt även i den privata sektorn. Förklaringen är att när det blir lönsammare för pigga entreprenörer att lägga sin energi på att jaga avkastning genom skatteplanering, än på att skapa nytt värde genom ökad produktion, så minskar tillväxten även i den privata sektorn.

Fond	Säte	Branch	Invest. Länder	Invest. År
Acacia	Kenya	Diverse	Kenya	1997
AIG / African Infrastructure Fund	Mauritius	Infrastruktur	Afrika	1999
Askembla Growth Fund	Sverige	Diverse	Baltikum	2003
Baring India Private Equity Fund II	Mauritius	Diverse	Indien	2005
CAIF	Jungfruöarna	Diverse	Centralamerika	1996
Carlson Development Facility	Brittiska Jungfruöarna	Diverse	Bolivia	1998
CEF III	Caymanöarna	Diverse	Kina	2008
Corporacion Financiera Ambie'ntal	Costa Rica	Diverse	Centralamerika	1996
ECP Africa Fund II	Mauritius	Diverse	Afrika	2006
ECP Africa Fund III	Mauritius	Diverse	Afrika	2008
Fedha Fund	Tanzania	Diverse	Tanzania	1998
Green Investment Asia Sustainable Fund I	Mauritius	Cleantech	Asien	2007
Horizonte	Nederländerna	Diverse	Bosnien	1997
Mint II	Isle of Man	Diverse	Ryssland	2004
Sichuan Investment Fund	Delaware	Diverse	Kina	2001

Metoder för skattesmitning

En vanlig metod för att smita från skatten är att manipulera internprissättningen. För ett företag eller en person som vill smita från skatten med hjälp av ett skatteparadis gäller det att få dit så mycket som möjligt av vinsten eller inkomsten. Lyckas företagen med att inte göra någon vinst i det land som tar ut skatt, finns det inget kvar att beskatta. Företag kan utnyttja skatteparadisens särskilda villkor utan att flytta dit varken personal eller verksamhet, utan genom att enbart ändra i bokföringen.

När ett multinationellt företag etablerar sig i ett nytt land eller utökar sin verksamhet, för det in nytt kapital från utlandet. I utvecklingsländerna kommer dessa investeringar ofta från bolag i skatteparadis. Anledningen är att företag och riskkapitalbolag vill utnyttja skattefriheten när de plockar ut avkastningen eller när de investerar samma pengar igen. Många fattiga länder ger skatterabatter till utländska investerare för att få in nytt kapital i landet, en förmån som inhemska bolag inte får. Det finns även exempel på företag som avsiktligt sett till att få en rundgång i systemet, där avkastningen blir en ny investering i samma land så att vinsterna lagligt kan föras över till ett skatteparadis år ut och år in.

Alla stora koncerner handlar mycket med sig själva. Ett dotterbolag odlar chokladen, ett annat står för frakten, ett tredje marknadsför den och ett fjärde säljer den i butik och så vidare. Multinationella företag kan bestå av hundratals bolag som har sina egna funktioner och säljer varor och tjänster till andra bolag i samma koncern. Enligt internationella skatteregler så ska priset på varorna och tjänsterna mellan dotterbolag vara marknadsmässiga. Alltså ska butiken i exemplet ovan betala dem som odlar chokladen lika mycket som ett helt annat företag kan förväntas betala för samma choklad och för marknadsföringen vad en reklambyrå skulle ta för liknande tjänster. Att lägga varumärken, marknadsföringsavdelningar eller företagsledning i ett lågskatteland och sedan ta kraftigt betalt för de tjänsterna från dotterbolagen i

länder med högre skatt är en metod för att föra över pengar till skatteparadis. Det fungerar lika bra tvärtom, att köpa in varor eller tjänster billigt till skatteparadisbolagen från egna bolag i länder med högre skatt. På så sätt hamnar vinsterna i det bolag som slipper skatt, medan vinsten där verksamheten bedrivs hålls låg.

Ett annat sätt är att låna ut pengar via en egen bank förlagd i ett skatteparadis och kräva en hög ränta. Hokus pokus så har vinsten i det bolaget som utför verksamheten minskat och vinsten i skatteparadiset ökat.

Ett företag kan lägga värdet hos ett väl inarbetat varumärke eller ge ett patent till ett bolag registrerat i ett skatteparadis. Den här lösningen kräver ingen faktisk verksamhet i skatteparadiset, bolaget kan ändå hämta in avgifter från andra dotterbolag i koncernen för användningen av varumärket och på så sätt är efter år ge en vinst som koncernen slipper skatta på.

Ett vanligt upplägg i skatteparadis är skalbolag där ett förvaltningsföretag används som bulvan. Förvaltningsföretaget sköter alla registreringar och står som formell ägare eller representant för bolaget. Detta försvårar för den som vill veta vem som har rätt till tillgångarna, det är enbart förvaltningsbolaget och de egentliga ägarna som vet vem kapitalet tillhör och när det betalas ut. Till exempel hittade den amerikanska senaten 18 857 företag som var registrerade i det lilla kontorshuset Ugland House på Caymanöarna. Skalbolag som förvaltas av förvaltningsbolag kräver ingen närvaro av det egentliga bolaget i form av personal eller kontor, de är billiga och enkla att sätta upp.

Skalbolagen har ingen verksamhet utan finns enbart till för att undkomma skatt på vinster och ersättningar till anställda, konsulter och styrelsemedlemmar. Effekten med förvaltningsbolag är dubbel, dels är det svårare för skattemyndigheterna i andra länder att komma åt företagen och dels kostar det koncernen väldigt lite att upprätta denna typ av bolag eller fonder.

Kvinnors rättigheter

Varje dag förnekas kvinnor och flickor som lever i fattigdom sina mänskliga rättigheter. Diskriminering av kvinnor och flickor är en grundläggande orsak till fattigdomen i världen. Jämställdhet är därför en nyckel till framgång i kampen mot fattigdom.

I alla samhällen är det de fattigaste och mest utsatta som är i störst behov av de samhällsfunktioner som staten ska stå för, som sociala trygghetssystem, vård, omsorg och utbildning. När det inte finns tillräckliga resurser för staten att upprät-

hålla sådana funktioner är det de fattigaste som drabbas hårdast. Kvinnor utgör idag majoriteten av världens fattiga. Man räknar med att omkring två tredjedelar av världens en miljard fattiga är kvinnor och flickor. Bristen på inhemska resurser i utvecklingsländer drabbar därför särskilt kvinnor och flickor. Kvinnor lider dessutom ofta av den så kallade ”dubbla bördan”, det vill säga att de ansvarar för både avlönat och oavlönat arbete, inklusive omsorgsarbete i hemmet. Ju mindre samhället kan erbjuda i form av omsorg för barn, gamla och sjuka, desto tyngre börda på kvinnor och flickor.

Många institutioner har en roll att spela för att bekämpa fattigdom, men ansvaret för att se till att alla medborgares mänskliga rättigheter respekteras, skyddas och uppfylls ligger i första hand hos länders egna regeringar. I synnerhet är detta viktigt när det gäller kvinnors och flickors rättigheter i utvecklingsländer eftersom de oftast utgör de fattigaste och mest marginaliserade.

ActionAid arbetar mot skatteflykt, eftersom det handlar om att öka fattiga länders möjligheter att göra välfärdssatsningar som är särskilt viktiga för kvinnor. Offentliga utgifter till sådant som kvinnor och flickor är mest beroende av, som att till exempel avskaffa skolväxter, har lett till att fler flickor går i skolan i många länder. Det har också visat sig att små socialbidrag riktade till kvinnan i familjen ökar sannolikheten att även döttrarna får möjlighet att gå i skolan.

Alla ekonomiska reformer på såväl nationell som internationell nivå kan antingen hindra eller förbättra jämställdheten i ett samhälle. På samma sätt är kvinnors lika möjligheter att bidra till ekonomin en förutsättning för hållbar ekonomisk tillväxt. Politiska åtgärder och finansiering för utveckling och fattigdomsbekämpning måste därför ta hänsyn till behoven hos både män och kvinnor för att vara effektiv och uppfylla alla medborgares mänskliga rättigheter.

Utvecklingsländer måste också investera tid, pengar och politisk vilja i att stärka sina skattemyndigheter för att en större del av statsbudgeten ska kunna finansieras med inhemska skatteintäkter och för att få en större statsbudget generellt. Det är nödvändigt för att de ska kunna uppnå sina internationella åtaganden om att bekämpa fattigdomen i det egna landet. För att uppnå detta krävs det att man ger särskild uppmärksamhet till kvinnors och flickors rättigheter.

Sophie Lurumbi är gravid i sjunde månaden och undersöks av en barnmorska på en klinik i Makuyuni i Tanzania.

Noter:

- 1** *PanAfrica Energy Tanzania är numer börsnoterat under namnet Orca Exploration och 2004–2006 hette det East Coast Energy. För tydlighets skull kallar vi företaget PanAfrica Energy i denna rapport, vilket även företags anställda gjort när ActionAid ringt till Orcas växel.*
- 2** *Siffran gäller även andra icke avdragsgilla kostnader och utgör PanAfrica Energys sammantagna uppskjutna skatter, enligt årsredovisningar sedan 2004.*

actionaid

Roddargatan 15, 116 20 Stockholm
telefon 08-615 55 50

www.actionaid.se

PG 90 00 83-7